

**vakblad voor
informatieprofessionals**

Jimmy Wales:
'Verjonging Wiki-
community nodig'

**Van zoeken naar
ethisch prompten**
Informatievaardig
met generatieve AI

VOGIN-IP-lezing:
Hubert Krekels
'Meer DURF voor
een beter reposi-
tories-systeem'

NL open science?
Op de bres voor
euroharmonisatie

2026 | 06

**IP is
30 jaar!**

ARTIKELENSERIE DEEL #26

**HOE AI HET INFORMATIE-
DNA HERSCHRIJFT
EN OM INFORMATIE-
INTELLIGENTIE VRAAGT**

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (30ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

hoofd- en eindredactie

Cindy Lammers

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

**redactionele bijdrage
aan het blad en aan
informatieprofessional.nl**

Martijn Aslander, Simon Been,
Josien Boetje, Wouter Bronsgeest,
Jos Damen, Maarten Hafkamp,
Chantal Craandijk, Leen Liefsoens,
Bjorn Schrijen, Maarten Zeinstra

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciène Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

'Voorlopig blijf ik optimistisch'

Wikipedia wordt tegenwoordig wel de laatste veilige en betrouwbare plek op het internet genoemd. Maar is de online encyclopedie weerbaar tegen de dreiging van AI? En begint ze niet wat roestig te worden? Wikipediaan en voormalig bibliothecaris Jos Damen vroeg het aan Jimmy Wales, de man die Wikipedia in 2001 van de grond tilde en die een plaats in de raad van bestuur van de Wikimedia Foundation heeft sinds de oprichting daarvan in 2003.

12

AI in het informatiedomein (26)

We weten al lang dat organisaties vaak slordig omgaan met informatie. AI vergroot dit probleem uit, maar kan ook dienen als kans en bindmiddel. Sterker nog: AI pleit juist voor een samenhangende aanpak. Dit deel 26 van de artikelenserie gaat een stap verder en introduceert een nieuw begrip – informatie-intelligentie – en een aanpak om orde te brengen in het AI-spanningsveld en een eigen plan te trekken voor je afdeling.

18

Van DARE naar DURF

Met DARE kreeg in 2003 het ontwikkelen van open access institutional repositories in Nederland een belangrijke impuls. Anno 2026 zijn het nog altijd losse onderdelen en bepalen commerciële uitgevers het ritme. Er gloort echter licht aan de horizon met het nieuwe project DURF, aldus Hubert Krekels, adviseur Open Science bij Wageningen University & Research (WUR), tijdens zijn presentatie bij de afgelopen VOGIN-IP-lezing.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Vaarwel
Facebook

08

News Facts

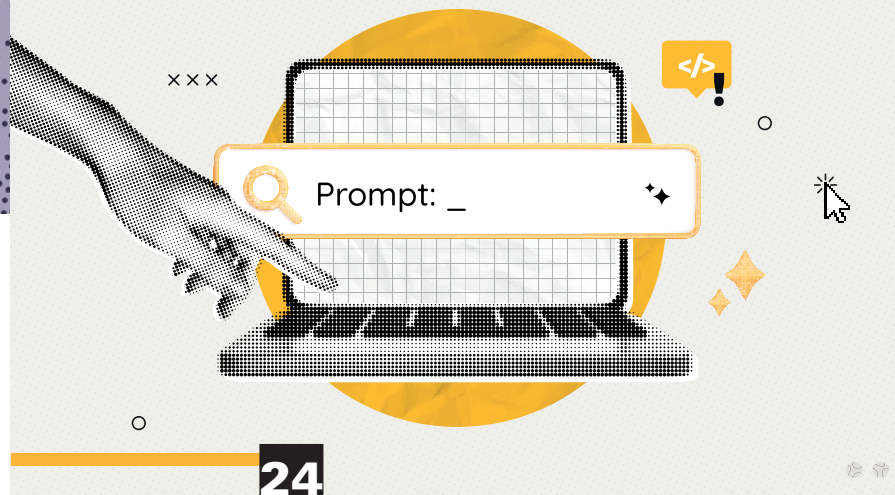
Onderzoek des-
informatie, en
het IP-BB-café

22

**Column Martijn
Aslander**

De sleutels tot de
kennis van
de mensheid

24

DIPS-model voor informatievaardigheden

Wie vroeger de opdracht kreeg om bronnen te vergelijken en tot een eigen product te komen, opende een database, bedacht zoektermen en worstelde zich door de zoekresultaten. Nu levert één zin in een LLM-chatbot een kant-en-klaar antwoord op. Sneller, maar het slaat ook de stappen over waarin leren plaatsvindt. Over hoe GenAI het informatievaardighedenproces verandert – en wat dat vraagt van de informatieprofessional.

28

Tweede leven voor 'Leiden Collectie'

Op 11 september 2024 maakte de Leidse universiteitsbibliotheek bekend dat ze 350.000 oudere wetenschappelijke proefschriften ging weggooien. De verhuizer was al besteld. Gelukkig wierp Brewster Kahle van Internet Archive zich op als redder. Intussen zijn meer dan 200.000 van deze dissertaties gedigitaliseerd.

30

Nederland openscienceland?

Nederland heeft krachtige instrumenten voor het open publiceren van *uitkomsten* van de wetenschap, maar er ontbreken belangrijke elementen in de auteursrechtelijke en aanverwante wet- en regelgeving. Wel open publiceren, maar niet vrij om onderzoek te doen. Europese harmonisatie is hard nodig, stelt Maarten Zeinstra.

34

KB Onderzoekskroniek

Publieke waarden als kompas voor de digitale bibliotheek

35

Gelezen

Leesvoer voor vakgenoten

36

Lifehacking

Veilig en onafhankelijk met Qwant en Eigen

38

Van de KNVI

Mythes doorbreken

INFORMATIEWIJS

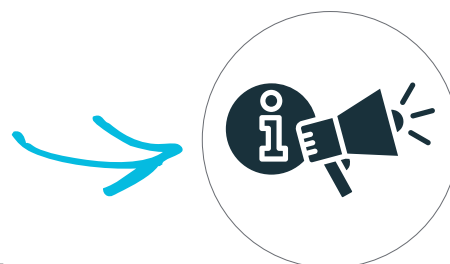

I vaker schreef ik op deze plek dat ik veel Amerikaanse media volg, de officiële en de sociale variant, om te weten wat daar gebeurt. En dat het zo enorm veel meer is dan wij hier te zien en te horen krijgen – het één steeds weer een afleiding van al het andere. Zo uit het handboek van de despoet. Vrij recent was er weer iets: issue Lake Ontario, een groot meer waar de grens tussen Canada en de VS dwars doorheen loopt. Nooit een probleem geweest. De burens waren altijd goed bevriend, maar bij Trump loopt zo'n beetje alles uit op een zootje, dus ook hier. Een escalerende handelsoorlog, en hup, een presidentieel decreet dat Lake Ontario voortaan Lake America heet. Lachwekkend kinderachtig, en het leidde ook tot geinige memes, maar het treurige van dit alles is dat Google meteen Maps aanpaste.

'Vaste werkwijze om de naam te noemen die door het U.S. Geographic Names Information System wordt gehanteerd', zo vergoelijkte het bedrijf de keus in zijn blogpost. Alleen Amerikanen zien Lake America; voor Canadezen blijft het Lake Ontario. De rest van de wereld? 'Lake Ontario (Lake America)'. Een wereldwijde aanpassing dus toch. Google, een groot techbedrijf dat mede onze informatievoorziening bepaalt, gaat op de digitale knieën voor Trump.

Dat techbro's geen grenzen kennen weten we inmiddels. Intussen hoop ik dat de trends uit de VS nu ergens boven de oceaan blijven hangen. Dat wij waakzaam en standvastig blijven op het gebied van vrije informatie, democratie en informatiewijsheid. Dat laatste, mijn stokpaardje – naast het belang van lezen en schrijven – neem ik ook mee naar de pabo (verkorte deeltijd) waarmee ik deze maand ben gestart. Waar beter te beginnen dan bij jonge kids?!

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

VAARWEL FACEBOOK

Facebook was jarenlang het digitale dorpsplein van Nederland. En hoewel steeds meer mensen hun account verwijderen, blijft het sociale medium onmiskenbaar een spiegel van wie we waren, en soms nog steeds zijn, stelt SETUP, platform voor een technologiekritische samenleving. Daarom tuigde het in 2025 – als eerste stap richting ‘closure’ – het Facebook Museum op. Om te beginnen als pop-up op Utrecht Centraal, sinds april dit jaar tentoongesteld in het Next Nature Museum in Eindhoven – hier is het nog tot en met 30 september 2027 te zien. <

Foto: Bas de Meijer

> Meer over
het Facebook
Museum lees je
op pagina 6.

Vervolg
van
pagina
4-5.

'WE MOETEN DE GESCHIEDSCHRIJVING NIET AAN ZUCKERBERG OVERLATEN'

Facebook begon in 2012 voorbeeldig, als een sociaal medium dat ons allen kon verbinden. Maar inmiddels is dat verbinden ook splijten geworden en zijn de tijden drastisch veranderd. Daarom verzamelt en bewaart het Facebook Museum alvast de belangrijkste herinneringen. 'Het museum is een plek om samen stil te staan bij de nalatenschap van dit sociale medium, om zo op een waardige manier afscheid te nemen.'

Als Facebook – en vaker nog moeder Meta – vandaag de dag in het nieuws komt is dat bijna nooit positief. Van het stoppen met factcheckmoderatie vorig jaar tot het aansprakelijk worden gesteld voor mentale schade bij jongeren vorige maand. Doomscrollen, verslaving, toxische en ontwrichtende content: 'Stichting Facebook Museum

verzamelt, bewaart en ontsluit de mooie geschiedenis van Facebook, zonder haar ogen te sluiten voor de donkere kanten van dit platform', schrijft bedenker SETUP op de site facebook.museum. 'Hoewel we onze bedenkingen hebben bij Meta is het te gemakkelijk om van dit bedrijf de zondebok te maken. Om hen de schuld te geven van wat er mis is. Facebook is een

spiegel van wie wij zijn, en daarmee is het een uiting van wat ons mensen maakt. Onze goede én slechte eigenschappen.'

Door het Facebook-erfgoed te bewaren voor een volgende generatie wil SETUP twee dingen bereiken: ervoor zorgen dat deze generatie zich niet nogmaals in de armen van een nieuwe techoligarch verliest, maar zonder daarbij haar nieuwsgierigheid naar een online netwerksamenleving te beknotten.

Digitaal cultureel erfgoed

'Facebook is digitaal cultureel erfgoed. Het is essentieel dat we de geschiedschrijving niet aan Mark Zuckerberg overlaten, maar zelf in de hand nemen', stelt Jelle van der Ster, directeur van SETUP. 'We willen het gesprek voeren over onze afhankelijkheid van Amerikaanse platforms, maar óók over de waarde van wat we daar met elkaar hebben opgebouwd. Nu steeds meer mensen hun Face-

book-account verwijderen, dreigt ook onze gezamenlijke geschiedenis te verdwijnen. We moeten samen met elkaar bepalen wat we willen bewaren, en wat niet.'

Volgens Koert van Mensvoort, directeur van Next Nature, gehuisvest in het iconische Evoluon in Eindhoven, laat het Facebook Museum zien hoe kwetsbaar onze digitale erfenis is: 'Met het Facebook Museum halen we de archeologie van onze digitale beschaving in huis. Want wat laten we straks na, als onze geschiedenis in de cloud van een commercieel bedrijf staat?'

Van pop-up naar museum

De eerste editie van het Facebook Museum, het eerste ter wereld, startte in 2025 als tijdelijke pop-up op Utrecht Centraal. In één week trok die ruim 5.000 bezoekers, en er verschenen veel mediaverhalen over de vraag waarom afscheid nemen van Facebook zo moeilijk is.

In de vernieuwde versie van het Facebook Museum, sinds april dit jaar tentoongesteld in het Next Nature Museum, gaat het samen met het publiek op zoek naar meer verhalen om te begrijpen waarom we zo verbonden zijn aan dit platform en wat nodig is om het los te laten. Bezoekers duiken in de hoogte- en dieptepunten van hun gezamenlijke Facebook-geschiedenis en bepalen zelf mee wat museumwaardig is.

> Het Facebook Museum is nog te bezoeken tot en met 30 september 2027.

> Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

<

◀ Pop-up Facebook Museum op Utrecht Centraal, 2025

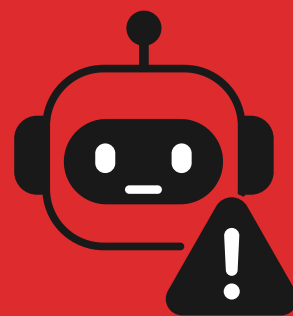

Foto's: Bas de Meijer

OPENAI KOMT NA KRITIEK MET CHATGPT-VERSIE VOOR TIENERS

OpenAI heeft een nieuwe versie van ChatGPT uitgebracht speciaal voor tieners. Deze versie met strengere beveiligingen is het gevolg van zware kritiek omdat de chatbot sommige gebruikers tot zelfmoord zou hebben gedreven.

De versie wordt automatisch ingeschakeld als iemand in de leeftijd van 13-17 jaar zich registreert. Ook gebeurt dit als gebruikspatronen erop wijzen dat het waarschijnlijk om een minderjarige gaat. Volgens OpenAI herinnert de versie vaker om pauze te nemen, en er zijn 'stille uren' waarin de dienst wordt geblokkeerd. Ook mag ChatGPT niet suggereren dat hij een eigen bewustzijn be-

zit. Ouders kunnen bovendien een waarschuwing krijgen als wordt gesproken over zaken als zelfbeschadiging of suïcide.

Toezichthouders hebben druk uitgeoefend op

OpenAI. Het bedrijf wordt ook geconfronteerd met verschillende rechtszaken, waaronder die van de ouders van de 16-jarige Adam Raine. De tiener pleegde zelfmoord, naar verluidt met methoden die door ChatGPT werden geadviseerd.

- ADVERTENTIE -

BEELD & GELUID
DAAN
Tenancy

Vraag naar de mogelijkheden van
DAAN Tenancy bij Beeld & Geluid.

Preserveer
jouw audiovisuele
collectie

duurzaam en veilig voor de toekomst.
En maak deze beschikbaar voor
hergebruik.

beeldengeluid.nl/tenancy
archiefdiensten@beeldengeluid.nl

Onderzoek bestrijding desinformatie: 'MET ALLEEN FACTCHECKING MIS JE EEN BELANGRIJK DEEL'

Mensen denken vaak dat een grote portie van hun dagelijkse nieuwsconsumptie uit desinformatie bestaat. Onderzoek laat echter zien dat de daadwerkelijke blootstelling aan desinformatie lager lijkt te liggen.

Communicatiewetenschapper Lina Buttgereit (UvA) bestudeerde hoe dat verschil zo groot kan zijn. Ze is inmiddels gepromoveerd op dit onderwerp.

meldingen op. 'Zo kon ik zien wat mensen écht tegenkomen in hun dagelijks leven', zegt Buttgereit. Sommige deelnemers stuurden duidelijke onwaarheden door, maar anderen bestempelden ook meningen of politieke uitspraken als desinformatie. Tegelijkertijd bleken veel mensen juist opvallend goed in staat om subtiele vormen van misleiding te herkennen. 'Soms kreeg ik berichten waarbij deelnemers zeiden: "Het beeld klopt en de tekst klopt, maar ze gaan over verschillende gebeurtenissen, waardoor ze samen toch misleidend zijn." Het laat zien dat burgers vaak genuanceerder nadenken over desinformatie dan onderzoekers veelal veronderstellen.'

Volgens Buttgereit kijken onderzoekers vaak vooral naar de inhoud van desinformatie: klopt een bericht wel of niet? Maar daarmee missen ze een belangrijk deel van het verhaal. 'Het probleem met desinformatie is niet alleen de inhoud van onjuiste informatie, maar ook hoe we over informatie praten, wie feiten mag vaststellen en welke ideeën mensen zelf hebben over wat desinformatie eigenlijk is', zegt ze op de UvA-site. 'Mensen denken dat tot 50

procent van het nieuws dat ze zien desinformatie is, terwijl onderzoek meestal uitkomt op ongeveer 1 tot 6 procent. Dat verschil vond ik heel interessant.'

Desinformatie driedimensionaal

Buttgereit ziet desinformatie als driedimensionaal: het gaat over de inhoud van de boodschap, het debat over termen als 'nepnieuws' en het onterecht labelen van informatie en bronnen als zodanig, en hoe burgers die in-

formatie ervaren. 'Die brede blik is nodig, omdat mensen door polarisatie het steeds minder eens zijn over wat een feit is.' Desinformatiebeschuldigingen gaan dan vaak niet alleen over fouten in berichtgeving, maar ook over wantrouwen, politieke voorkeuren en de vraag wie nog geloofwaardig is.

WhatsApp-onderzoek

Voor een van de studies deed Buttgereit onderzoek via WhatsApp. Bijna zevenhonderd deelnemers uit Nederland en Duitsland kregen de opdracht om tijdens hun dagelijkse online activiteiten screenshots te sturen van berichten die zij als desinformatie beschouwden. Vervolgens beantwoordden zij via WhatsApp korte vragen over wat ze zagen en waarom ze het onbetrouwbaar vonden. In totaal leverde dat rond de drieduizend

Waarschuingslabel

In een derde studie onderzocht Buttgereit wat er gebeurt wanneer socialemidialplatforms berichten voorzien van waarschuwingen, zoals community notes. Zulke labels maken mensen kritischer, maar dat effect treedt ook op als een bericht wél klopt. 'Mensen vinden informatie minder geloofwaardig als er zo'n label bij staat, maar dat gebeurt ook bij juiste informatie. Als er onder een correct nieuwsbericht staat dat het mogelijk niet klopt, denken mensen ook: dan zal het wel niet kloppen.'

Volgens Buttgereit ligt daar een uitdaging voor de toekomst: het bestrijden van desinformatie gaat niet alleen over het corrigeren van onwaarheden, maar ook over het versterken van het vermogen om onderscheid te maken tussen feiten, meningen en context.

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatieprofessional.nl.

SAVE THE DATE: HET IP-BB-CAFÉ OP 24 NOVEMBER

Het is je vast niet ontgaan: Informatieprofessional (IP) en Bibliotheekblad (BB), zusters bij Uitgeverij IP, bestaan 30 jaar. Eigenlijk al veel langer dan deze mooie mijlpaal, maar uitgaand van onze colofons komen we op drie decennia. En dat willen we graag samen met jullie vieren!

Op dinsdag 24 november 2026 organiseren we daarom ons eigen IP-BB-café. Een middag-evenement waar informatie én gezelligheid samenkomen. Gesprekken aan een grote stamtafel over onderwerpen die leven bij de achterban van beide bladen. Bladoverstijgend, maar soms ook specifiek IP dan wel BB. De gesprekken staan onder de bezielende leiding van Frénk en Frencken, ofwel theaternmaker/entertainer Mylou Frencken – al jaren zingende barvrouw bij de tv-quiz Met het Mes op Tafel – en journalist Frénk van der Linden. De middag sluit af zoals het hoort in een café: met borrel en snack.

Dat doen we in wellicht wel het leukste theater van Nederland: Theater de Liefde in Haarlem. Een voormalige kapel in hartje stad, omgetoverd tot een intiem en authentiek theater waar de liefde vanaf spat – het heeft geen winst oogmerk en draait grotendeels op vrijwilligers.

> Theater de Liefde is prima bereikbaar met auto en openbaar vervoer: parkeergarages en Station Haarlem vind je er op loopafstand.

Voor meer informatie (over programma en aanmelding): houd de websites en socials van IP en BB in de gaten, en de volgende edities van de bladen.

Alvast tot 24 november!

Cindy Lammers, hoofdredacteur IP
Menno Goosen, hoofdredacteur BB <

IP vakblad voor
informatieprofessionals
bibliotheekblad

